

De toepassing van
risicoprofileringsalgoritmes
binnen de overheid

Willy Tadema, Outvie, maart 2025

Stel je voor...

Even voorstellen:

- **Willy Tadema**
- **AI Governance & AI Ethics consultant** van het Rijks ICT Gilde, ministerie van Binnenlandse Zaken
- **Standaardisatie-expert** in de NEN normcommissie AI & Big Data en JTC21 van CEN-CENELEC
- **Lid van de Ethische Commissie Data & Technologie** in mijn woonplaats Groningen

Rechtbank: overheid moet stoppen met fraudesysteem

SyRI Het computersysteem dat de overheid gebruikt om fraude te ontdekken, schendt de privacy. De rechtbank verbiedt het.

Camil Driessen
5 februari 2020 • Leestijd 2 minuten

Fraudeaanpak DUO discriminerend en illegaal

11 november 2024

Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) gebruikte een algoritme om te controleren of studenten misbruik maakten van de uitwonendenbeurs. De manier waarop DUO dat deed was discriminerend en daarom onrechtmatig, concludeert de Autoriteit Persoonsgegevens (AP) na onderzoek.

BY MATT BURGESS, EVALINE SCHOT, AND GABRIEL GEIGER SECURITY MAR 6, 2023 7:00 AM

This Algorithm Could Ruin Your Life

A system used by the Dutch city of Rotterdam attempted to rank people based on their risk of fraud. The results were troubling.

Government in Netherlands Resigns After Benefit Scandal

A parliamentary report concluded that tax authorities unfairly targeted poor families over child care benefits. Prime Minister Mark Rutte and his entire cabinet stepped down.

Onbetrouwbaar algoritme bestempelt jongeren als toekomstig criminelen

20 JANUARI 2025 • ARTIKEL • 10 MIN. LEESTIJD

Voorpagina Columns Opinie Cartoons Podcasts Cultuur & Media Foto

Y+ INTERVIEW ALEID WOLFSSEN

‘Bij zo’n beetje elke tegel die we lichten, ontdekken we discriminerende algoritmen bij de overheid’, zegt de Autoriteit Persoonsgegevens

Frank Rensen 2 juli 2024, 05:00

Overheid stopt met gebruik SyRI na uitspraak rechter

De overheid stopt met het gebruik van het Systeem Risico Indicatie (SyRI). Het computersysteem, waarmee de overheid allerlei gegevens van burgers aan elkaar koppelt om fraude te ontdekken, is een te grote inbreuk op de privacy. Dat concludeerde de rechter woensdag.

ANP 5 februari 2020, 14:54

Serious impact in Sweden where the welfare agency has been called before parliament to answer questions over discriminatory algorithms used to profile benefits recipients

Post vertalen

voxeurop
English

Serbia, a laboratory for algorithmic discrimination

The use of algorithms to optimise the allocation of social benefits is commonplace in Europe. In Serbia, data collected from the population is used to target certain groups, including the Roma. But voices are emerging in civil society to denounce this system.

Published on 15 February 2023 at 15:54

Federico Caruso - Osservatorio Balcani e Caucaso Transeuropa (Trento)

Algorithms Policed Welfare Systems For Years. Now They're Under Fire for Bias

Human rights groups have launched a new legal challenge against the use of algorithms to detect error and fraud in France's welfare system, amid claims that single mothers are disproportionately affected.

November 12, 2024

Denmark: AI-powered welfare system fuels mass surveillance and risks discriminating against marginalized groups – report

BBC

Robodebt: Illegal Australian welfare hunt drove people to despair

7 July 2023

Frances Mao
BBC News

Terugkerende patronen:

- Politieke roep om een snelle en harde aanpak
- Focus op kostenefficiëntie
- Belangrijke keuzes gemaakt door tech-teams of externe consultants
- Stakeholders onvoldoende betrokken
- Blinde vlekken in ontwerp, ontwikkeling en implementatie
- Verhullend taalgebruik en ondoorzichtigheid
- Fouten identificeren en bezwaar maken is moeilijk
- Function creep

Impact Assessment Mensenrechten en Algoritmes

Stroomschema IAMA

START

1 Waarom?

Beoogde effecten (doel)

Aanleiding
Vragen, doelen, waarden...

→ Bekijk hoofdstuk 1

2 Wat?

A) Data (input)

Randvoorwaarden
Vragen, organisatie techniek,
data, wetgeving...

B) Algoritme (throughput)

Randvoorwaarden
Vragen, organisatie techniek,
transparantie, uitlegbaarheid

→ Bekijk hoofdstuk 2

3 Hoe?

Implementatie en gebruik algoritme (output)

Randvoorwaarden
Vragen, organisatie techniek, data...

→ Bekijk hoofdstuk 3

4 Mensenrechten

Nagestreefde doelen

Aangetaste grondrechten

→ Bekijk hoofdstuk 4

FINISH

Wanneer alle vragen voldoende beantwoord zijn en de grondrechtenafweging
bij stap 7 van onderdeel 4 positief uitvalt, is het IAMA succesvol afgerond.

Indien nodig toepassen

- Mitigerende maatregelen (Bijlage 2)
 - Alternatieven
- Daarna proces nog eens doorlopen

Het Algoritmeregister van de Nederlandse overheid

Vind een van de 800 algoritmes

Zoeken

800 resultaten gevonden

< 1 2 3 4 ... 80 >Download alle algoritmes

Microsoft CoPilot	Publicatiecategorie Overige algoritmes
ICTU	Impacttoetsen DPIA
Een groep medewerkers experimenteert met Microsoft 365 Copilot om praktijkervaring op te doen met generatieve AI. Deze pilot heeft als doel kennis en ervaring te vergaren en middels cassussen te onderzoeken hoe het kan helpen bij overzicht, analyse, snelheid en kostenbesparing. Lees meer	Status In ontwikkeling
Laatst gewijzigd op 17 maart 2025 om 18:20 Publicatiestandaard 1.0	

Readspeaker	Publicatiecategorie Overige algoritmes
Gemeente Landgraaf	Impacttoetsen Veld niet ingevuld.
Voorleessoftware op gemeentelijke website die een bezoeker kan gebruiken om tekst op de website om te zetten naar spraak. Lees meer	Status In gebruik
Laatst gewijzigd op 17 maart 2025 om 13:50 Publicatiestandaard 1.0	

Kies een organisatie-type

- [Gemeente](#) 528
- [Organisatieonderdeel](#) 54
- [Agentschap](#) 49
- [Zelfstandig bestuursorgaan](#) 43
- [Provincie](#) 34
- [Ministerie](#) 28
- [Regionaal samenwerkingsorgaan](#) 24

Toon meer ▾

Kies een publicatiecategorie

- [Overige algoritmes](#) 396
- [Impactvolle algoritmes](#) 378
- [Hoog-risico AI-systeem](#) 26

Kies een impacttoets

- [Geen](#) 565
- [Data Protection Impact Assessment \(DPIA\)](#) 175
- [Overig](#) 96
- [Impact Assessment Mensenrechten en Algoritmes \(IAMA\)](#) 20

Het 5 ★ model voor transparante algoritmes

Gepubliceerd

Publiceer online wat het algoritme zou moeten doen

Uitgelegd

Beschrijf wat er is gedaan om ervoor te zorgen dat het algoritme doet wat het moet doen

Gecontroleerd

Deel resultaten die aantonen dat het algoritme doet wat het moet doen

Testbaar

Maak het mogelijk het algoritme te testen

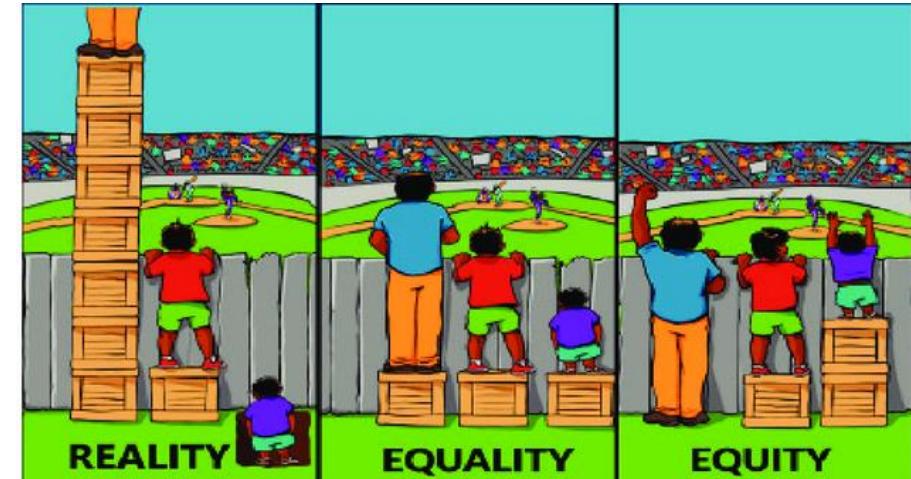
Open

Stel het algoritme volledig open

Profileringsalgoritmes controleren op bias

- Wat is de **definitie van fairness**? Gelijke verdeling over groepen, kansengelijkheid of uitkomstengelijkheid?
- Wat is de juiste **fairness metriek** die past bij de definitie van gelijkheid?
- Wat zijn de **kwetsbare groepen**?
- Hoe groot mag het verschil zijn? Wat zijn de **drempelwaarden**?
- Is fairness eigenlijk wel te vangen in kwantitatieve metrieken? Wat denk jij?

Private

Dilemma:

**Gevoelige persoonsgegevens verzamelen
voor bias assessments?**

- Meeste organisaties beschikken niet over benodigde gevoelige persoonsgegevens.
- Eigenschappen als gender, ras en etniciteit zijn door mensen bedacht.
- Risico op datalekken en function creep.
- Spanning tussen het non-discriminatierecht en het gegevensbeschermingsrecht.

'Is het middel niet erger dan de kwaal?'

Publieke standaard
profileringsalgoritmes

Publieke standaard profileringsalgoritmes

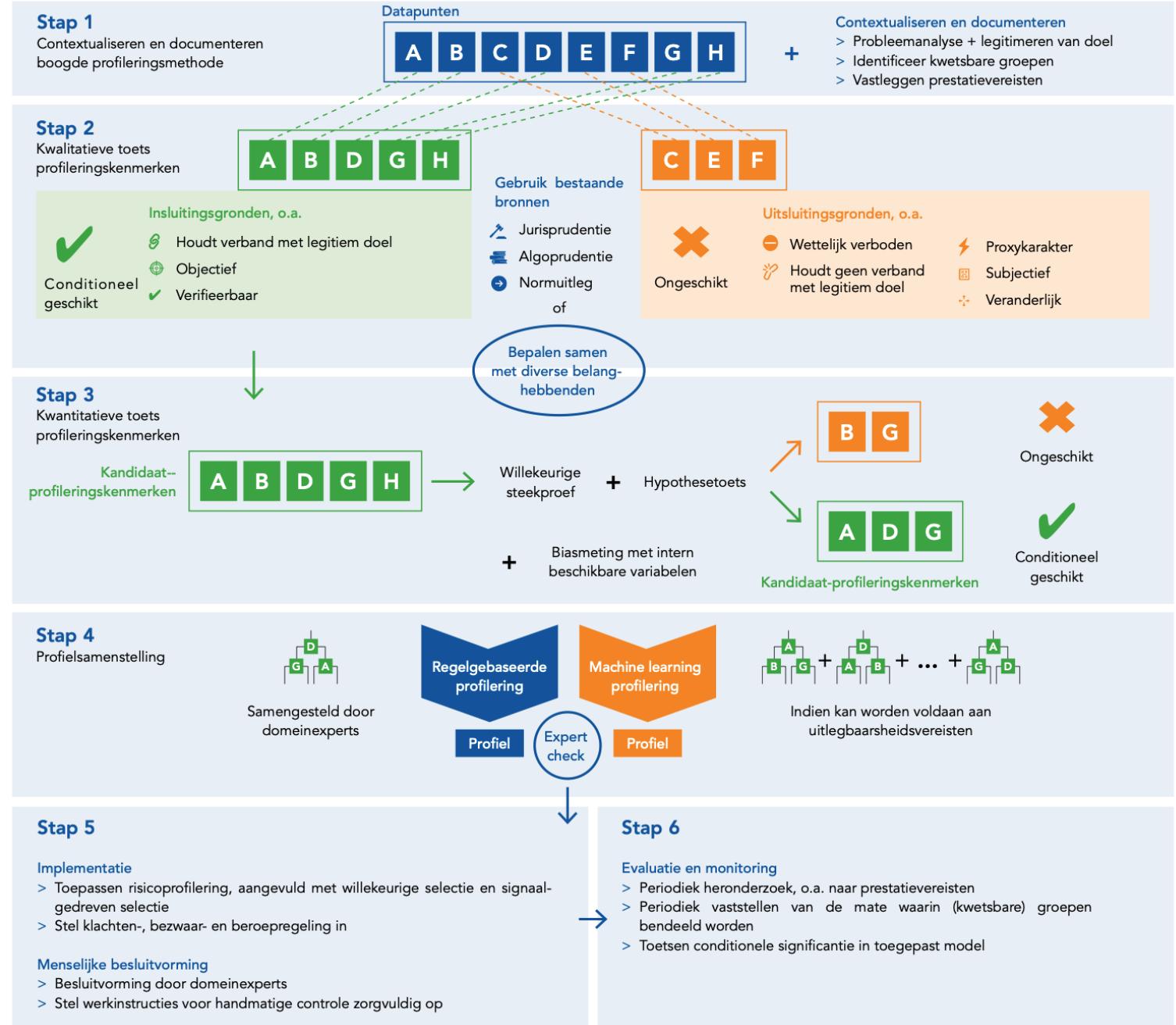
Verantwoorde risicoprofileringsalgoritmen door

- **kwantitatieve waarborgen,**
- **kwalitatieve waarborgen** and
- **organisatorische beheersmaatregelen**

gebaseerd op praktijkvoorbeelden van de NL overheid.

Publieke standaard
profileringsalgoritmes

Start ontwikkeling NTA 'Beheersmaatregelen ten behoeve van de verantwoorde inzet van risicoprofileringsalgoritmen'

14 feb. 2025

 E-mail of deel deze pagina

Er komt een NTA (Nederlands Technische Afspraak) om organisaties te helpen bij het zo verantwoord mogelijk ontwikkelen en/of inzetten van risicoprofileringsalgoritmen. Hiervoor zijn nog geen nationale, Europese of mondiale normen beschikbaar. Een werkgroep van de normcommissie AI & Big data start daarom op 1 april 2025 met de ontwikkeling van deze NTA.

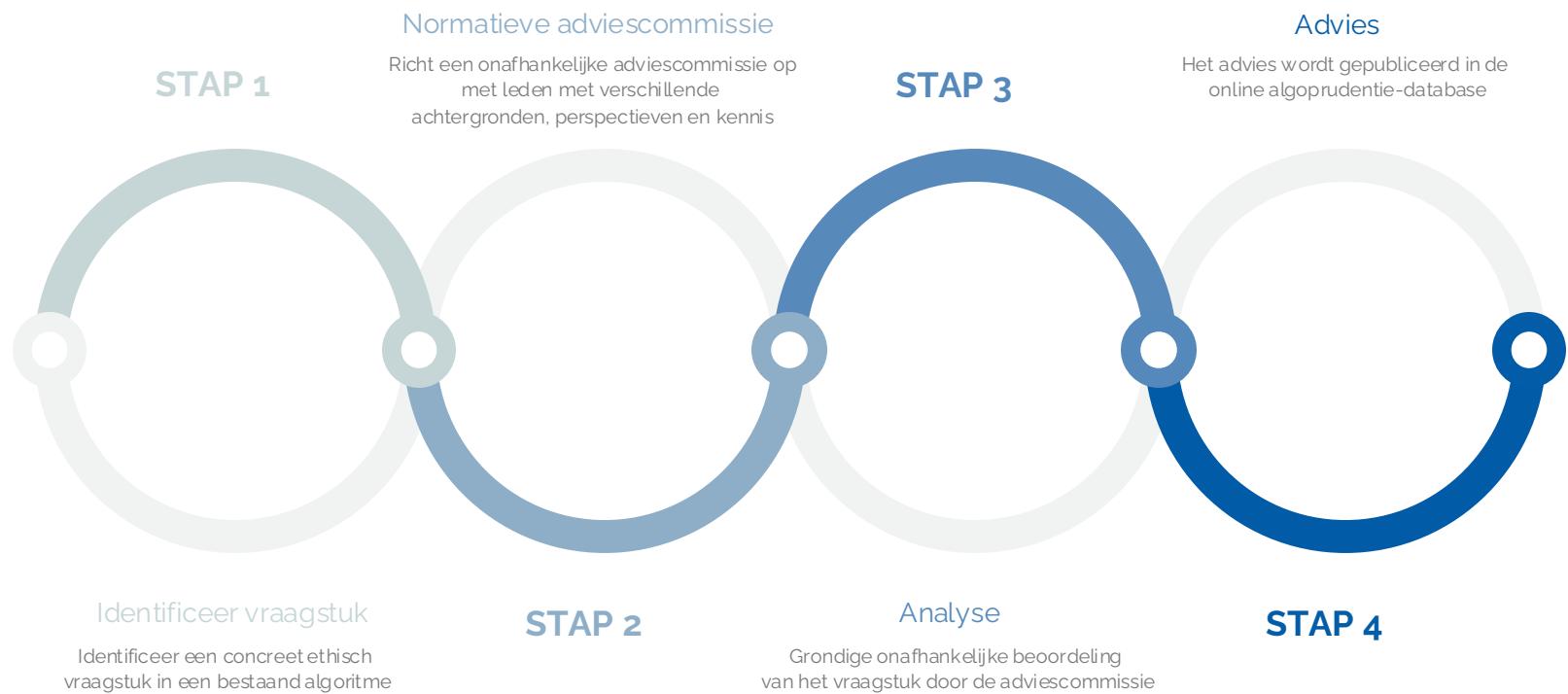

Algoprudence: Jurisprudence for algorithms

Algoprudentie

- bottom-up benadering
- gebaseerd op praktijkvoorbeelden
- voor normatief advies over het gebruik van algoritmes

Voorbeeld van **algoprudentie**

Praktijkvoorbeeld: selecteren van burgers voor heronderzoek bij bijstandsuitkering

Hoofdpunten normatieve adviescommissie:

- Algoritmische profilering is onder strikte voorwaarden mogelijk
- Profilering moet geen verdenking zijn
- Diversiteit aan selectiemethoden
- Verantwoord gebruik van profilingscriteria
- Uitlegbaarheidsvereisten voor machine learning

LESSONS
LEARNED

Voorbeeld van **algoprudentie**

Hoe denken jullie over het gebruik van deze profilingscriteria?

- leeftijd
- geslacht
- aantal kinderen
- geletterdheid
- representatief voorkomen

Voorbeeld van algoprudentie

Wel te gebruiken variabelen	Niet te gebruiken variabelen	Legenda	
Leeftijd		— Wettelijk verboden	
No show bij afspraak met gemeente	⚡	⚡ Proxy-discriminatie	
Reminders voor aanleveren van informatie	⌚ ⚡	⌚ Inhoudelijk verband met doel	
Participatie in traject naar werk (training, werkplaats, maatschappelijke taak)	⌚ ⚡ ?	⌚ Geen inhoudelijk verband met doel	
Type woonvorm (met huisgenoot, met partner)	⌚ ⚡	↔ Veranderlijk	
Kostendelersnorm	⌚ ⚡	☒ Subjectief	
		?	Onduidelijke variabele
		⌚	Beheersbare risico's

Rechtspraak wil driekwart van de vonnissen online publiceren

Raad voor de Rechtspraak Nog geen 5 procent van de vonnissen wordt op dit moment online gepubliceerd. Dat moet naar zo'n 75 procent, zegt de voorzitter van de Raad voor de Rechtspraak.

Steven Derix

30 mei 2021 • Leestijd 1 minuut

In 2021 werd **minder dan 5 %** van de vonnissen online gepubliceerd. Het doel is om dit te verhogen naar 75 %.

prototype

Algoritme Kijkdoos on +

mijn.overheid.nl/kijkdoos

English

MijnOverheid

A.G. Schuth [Uitloggen](#)

Home Berichtenbox Lopende zaken Besluiten Financiën Werk Gezondheid Wonen Vervoer Onderwijs Instellingen

HOME > BESLUITEN > ALGORITME KIJKDOOS

Algoritme Kijkdoos

Overzicht	Detail	Achtergrond
Uitvoeringsorganisatie	Algoritme	Datum en Tijd
Gemeente Amsterdam	Waarderen WOZ-objecten Amsterdam	09:14 >
Autoriteit Persoonsgegevens	Risicogestuurde prioritering datalekmeldingen	05:00 >
Belastingsamenwerking gemeenten en hoogheemraadschap Utrecht	Automatische kwijtschelding	02:41 >
Gemeente Amsterdam	Parkeercontrole	21 Mei 2024 >
Centraal Justitieel Incassobureau	Telefonisch Innen (Wet Wahv)	21 Mei 2024 >
Dienst Toeslagen	Berekenen Kinderopvangtoeslag	17 Mei 2024 >
Belastingdienst	Signaalmodel erfbelasting (UDA-Erf)	10 Mei 2024 >
Rijksdienst voor Ondernemend Nederland	TVL Risicomodel	5 Mei 2024 >
Sociale Verzekeringsbank	Kinderbijslag	28 April 2024 >
Gemeente Amsterdam	Matchen op vacatures	15 April 2024 >

< 1 2 3 4 5 >

prototype

Algoritme Kijkdoos on x +

mijn.overheid.nl/kijkdoos/algoritme/0000002-841a-1d93-b113-804f482cf9e9/

English

MijnOverheid

A.G. Schuth [Uitloggen](#)

Home Berichtenbox Lopende zaken Besluiten Financiën Werk Gezondheid Wonen Vervoer Onderwijs Instellingen

HOME > BESLUITEN > ALGORITME KIJKDOOS > ALGORITME

Algoritme Kijkdoos

Overzicht Detail Achtergrond

Waarderen WOZ-objecten Amsterdam

Algoritme	Waarderen WOZ-objecten Amsterdam	Ga naar register	i
Datum en tijdstip	22 Mei 2024, 09:14	i	i
Object	Wijttenbachstraat 36, 1093JC	i	i
Besluit	WOZ besluit 2024	Ga naar bericht	i

Gebruikte Gegevens

▼ Gegevens op 22 Mei 2024, 09:14

Adres object	Wijttenbachstraat 36, 1093JC	Wijzigen	i
Oppervlakte	94m ²	Wijzigen	i
Perceelgrootte	46m ²	Wijzigen	i
Bouwjaar	1928	Wijzigen	i
Type object	Appartement	Wijzigen	i
Aantal bijgebouwen	0	Wijzigen	i
Onderhoudstaat	Goed	Wijzigen	i
Kwaliteit object	Goed	Wijzigen	i

Uitkomst **€ 520.000**

[Proefberekening >](#)

Doorsturen aan belangenbehartiger [Stuur gewaarmerkte kopie per post](#)

[Ga terug naar overzicht](#)

Meer informatie

- Het [algoritmeregister](#) van de Nederlandse overheid
- [Impact Assessment Mensenrechten en Algoritmes \(IAMA\)](#)
- Het [5-sterrenmodel](#) voor transparante algoritmes
- [Publieke standaard profileringsalgoritmes](#)
- De [Algoprudentiedatabase](#)
- Het [Algoritmekader](#) van de Nederlandse overheid
- Europese geharmoniseerde standaarden voor de AI-verordening
(niet in de presentatie van vandaag, maar [ik vertel je er graag meer over!](#))

-
- Wat is er mis gegaan bij het RAM-systeem?
 - Hoe had dit voorkomen kunnen worden?
-

nrc>

■ ONDERZOEK

Van prostituees tot Belgische pensionado's: in het privacyschendende RAM-systeem van de Belastingdienst heerste de willekeur

Fiscale controle Voor toezicht op belastingbetalers was het RAM-systeem van de Belastingdienst cruciaal. Maar van controle of beveiliging was nauwelijks sprake. Donderdag debatteert de Tweede Kamer over de situatie bij de dienst.

Frank Rensen 2 juli 2024, 05:00

Dankjewel voor je aandacht!

Ik houd graag contact via LinkedIn: linkedin.com/in/willytadema

De slides zijn te downloaden via github.com/friesewoudloper/slidedecks

